

บทที่ 4

บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษากฎหมายและระบบกระบวนการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย โดยพิจารณาตามหลักทฤษฎี ระบบกฎหมายของไทยและของต่างประเทศ ก็เพื่อยกระดับความรู้ และวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงความแตกต่าง โดยในบทนี้จะทำการศึกษาศึกษาการชันสูตรพลิกศพของ ประเทศไทยซึ่งใช้ระบบตำรวจ (Police System) ประเทศอังกฤษซึ่งเป็นระบบโคโรเนอร์ (Coroner System) สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นระบบแพทย์สอบสวน (Medical Examiner System) และสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนีซึ่งเป็นระบบศาล (Judge System) เพื่อเป็นหลักในการวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไข ปัญหาต่อกรณีของประเทศไทยต่อไป

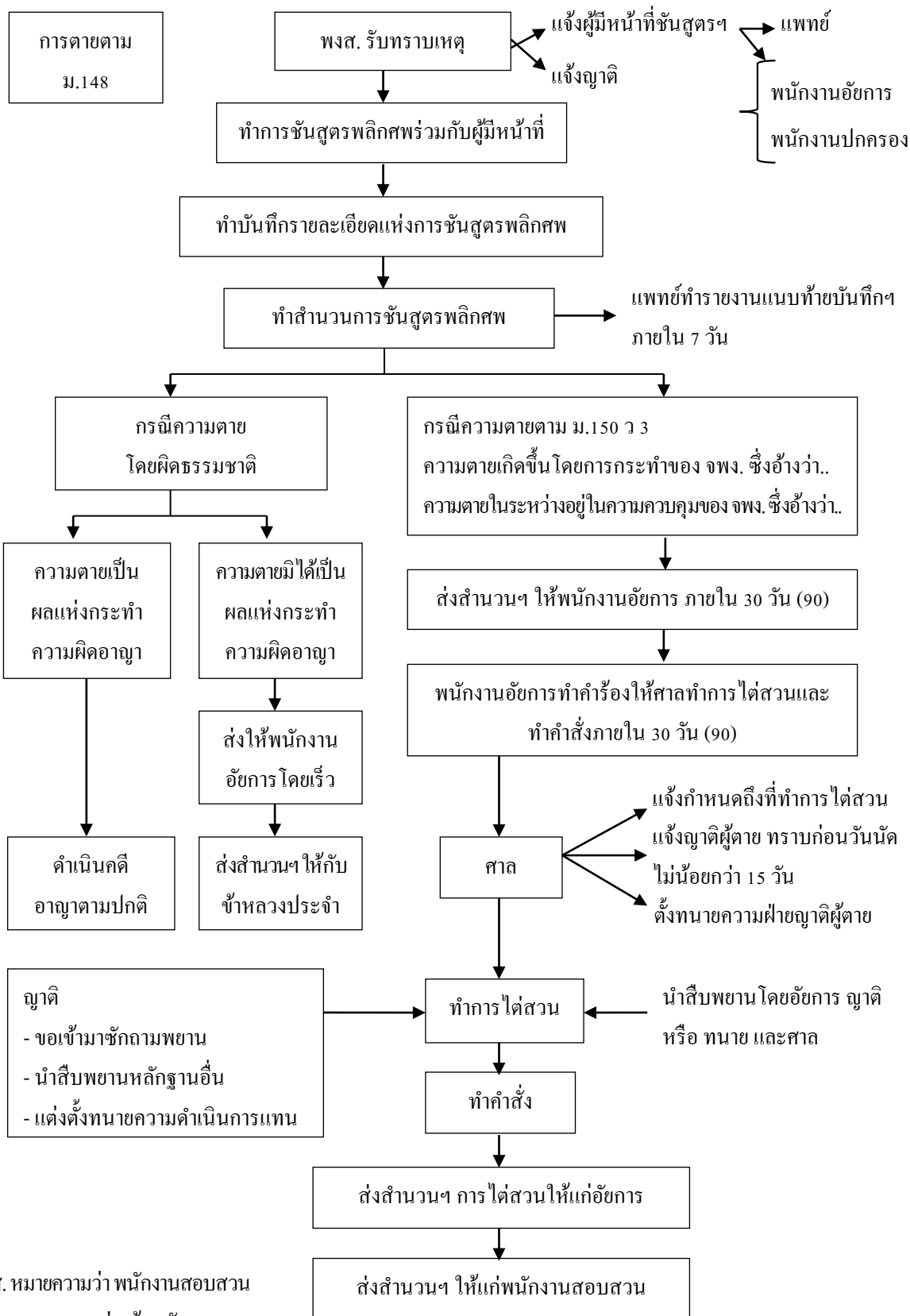
4.1 วิเคราะห์การชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายไทย

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ยังแยกการชันสูตรพลิกศพกับการผ่าศพออกจากกัน คือ จะทำการผ่าศพ ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนเห็นควรส่งศพหรือชิ้นส่วนของศพให้นิติเวชแพทย์ ในโรงพยาบาลของรัฐทำการผ่าแยกธาตุ ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นว่าการชันสูตรพอรู้สาเหตุการ ตายแล้ว และพอใจต่อผลการพิสูจน์ศพที่พบศพแล้ว ถือว่าการชันสูตรรายนั้นเสร็จสิ้นตามกฎหมาย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “พนักงานสอบสวน” เป็นองค์กรหลักในการทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ โดยองค์กรเจ้าหน้าที่อื่นเป็นองค์กรที่เข้ามาช่วย ดังนั้น ระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย ปัจจุบันจึงถือเป็น “ระบบตำรวจ” (Police System)

4.1.1 การกำหนดให้มีการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายไทย

การชันสูตรพลิกศพเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งในการฟ้องคดี แต่การจะกำหนดให้ต้องมีการชันสูตรพลิกศพในทุกกรณีอาจเป็นสิ่งที่เกินจำเป็น กฎหมายจึงมิได้กำหนดให้ต้องมีการชันสูตรศพ ในทุกกรณีคงกำหนดให้กระทำเฉพาะในกรณีที่มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา ซึ่งจำแนกได้ 2 กรณีใหญ่ๆคือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 กรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม กรณีที่มีการตายในระหว่างการควบคุมหรือเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งมีรายละเอียดตามผังกระบวนการชันสูตรพลิกศพดังต่อไปนี้

ผังกระบวนการชั้นสูตรพลิกศพ

หมายเหตุ พงศ. หมายความว่า พนักงานสอบสวน
 จพง. หมายความว่า เจ้าพนักงาน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 บัญญัติ ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่าง ๆ ให้เกิดผล ดังต่อไปนี้

ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม

(1) ให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจนเพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และมีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ รวมตลอดทั้งการสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม

(2) ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อมิให้คดีขาดอายุความ และสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกันเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก

(3) เสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมให้มุ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนโดยสะดวกและรวดเร็ว

(4) ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ อำนาจ และภารกิจของตำรวจให้เหมาะสม และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ มีหลักประกันว่า ข้าราชการตำรวจจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม ได้รับความเป็นธรรมในการแต่งตั้งและโยกย้าย และการพิจารณาบำเหน็จความชอบตามระบบคุณธรรมที่ชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาแต่งตั้งและโยกย้าย ต้องคำนึงถึงอาวุโสและความรู้ความสามารถประกอบกันเพื่อให้ข้าราชการตำรวจสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ตกอยู่ใต้อาณัติของบุคคลใดมีประสิทธิภาพ และภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

กล่าวโดยสรุป ในด้านกระบวนการยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 ได้กำหนดถึงการปฏิรูปเพื่อปรับปรุง ส่งเสริม เพื่อให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างยุติธรรม เช่น ในการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการให้เกิดความเหมาะสมสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกันเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก แก้ไขปรับปรุงกฎหมาย

เกี่ยวกับหน้าที่ อำนาจ และภารกิจของตำรวจให้เหมาะสม รวมตลอดทั้งการสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม

4.1.2 วัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพ

1) เพื่อหาสาเหตุแห่งการตาย (Cause of death) และพฤติการณ์ที่ตาย (Manner of death) อันถือได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญที่สุดของการชันสูตรพลิกศพ ตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของทุกประเทศ รวมถึงประเทศไทยด้วย¹ โดยในส่วนของพฤติการณ์ที่ตายหรือเหตุแวดล้อมต่าง ๆ ที่กระทำให้เกิดการตายขึ้นนั้น โดยทั่วไปนิยมแบ่งเป็น 4 ประเภทใหญ่ กล่าวคือ

(1) การตายตามธรรมชาติ (Natural) คือ การตายด้วยโรค

(2) การตายผิดธรรมชาติ (Unnatural) ได้แก่ การฆาตกรรม การฆ่าตัวตาย และการตายโดยอุบัติเหตุ

(3) พฤติการณ์ที่ไม่อาจระบุได้ (Undetermined) เช่น การพบ โครงกระดูกที่ตายอยู่ในป่าโดยไม่ทราบที่มา ไม่ทราบชื่อ และยังไม่ทราบเบาะแสอื่นใด

(4) พฤติการณ์ที่จัดแบ่งไม่ได้ (Unclassified) หมายถึง การตายที่ยังคงมีความกำกวมในการชี้ชัดเพราะต้องอาศัยการตัดสินใจในข้อกฎหมาย เช่น การตายจากการรักษา หรือภาวะแทรกซ้อน หรือการเสพยาเสพติดเกินขนาด

ดังนั้น ในการหาข้อสรุปของพฤติการณ์ที่ตาย อาจจะต้องผ่านกระบวนการค้นหาความจริงจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูลอย่างถูกวิธี ได้แก่ การตรวจวินิจฉัยทางนิติเวชศาสตร์ การตรวจวิเคราะห์และแปลผลทางห้องปฏิบัติการและทางนิติวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง การตรวจสถานที่เกิดเหตุทางนิติวิทยาศาสตร์ และการสืบสวนสอบสวนของตำรวจ แล้วจึงนำมาประมวลเข้าด้วยกันผ่านกระบวนการทางความคิดแบบตรรกะ โดยมีหลักวิชาที่อ้างอิงได้อย่างน่าเชื่อถือแล้วจึงสรุปผลถึงพฤติการณ์ที่ตาย

2) เพื่อพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคล (Identification) เพื่อให้ทราบว่าผู้ตายเป็นใครถือเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุด ในกรณีการตายที่เกิดจากวินาศภัยร้ายแรง ซึ่งมีผู้เสียชีวิตพร้อมกันเป็นจำนวนมาก และอาจจะมีผู้ตายเป็นชาวต่างประเทศร่วมด้วย โดยการพิสูจน์ว่าเพื่อให้ทราบว่าผู้ตายเป็นใครในการพบศพจากวินาศภัยร้ายแรงนั้นถือเป็นหน้าที่ที่สาธารณชนต้องรับผิดชอบ กล่าวคือ ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ² นอกจากนี้ในกรณีที่มีการ

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 154.

² วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2543). *แนวทางการพัฒนางานนิติเวชในกระบวนการยุติธรรม* พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา. หน้า 195-196.

พบศพไม่ทราบชื่อ หรือพบเพียงชิ้นส่วนของศพ ก็ถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีการพิสูจน์ศพหรือชิ้นส่วนดังกล่าวว่าเป็นของบุคคลใดเช่นกัน โดยสามารถกระทำได้โดยเปรียบเทียบข้อมูลของผู้สูญหายกับข้อมูลที่พบจากศพ ซึ่งการตรวจอาจแบ่งได้ 2 ประเภท กล่าวคือ

(1) วิธีที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่ใช่วิธีที่ใช้ยืนยันตัวบุคคลได้อย่างแน่ชัด แต่เป็นวิธีที่ช่วยในการพิสูจน์เท่านั้น ได้แก่ การพิสูจน์ด้วยสายตาของผู้รู้จักหรือการนำพยานบุคคลที่รู้จักผู้ตายมายืนยัน การตรวจสอบจากเอกสารประจำตัวผู้ตาย ความผิดปกติหรือความพิการของร่างกายของผู้ตาย เป็นต้น

(2) วิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์อันเป็นวิธีเปรียบเทียบที่สามารถยืนยันตัวบุคคลได้ ได้แก่ ลายพิมพ์นิ้วมือ การตรวจสภาพฟัน การเปรียบเทียบ สารพันธุกรรม เป็นต้น

3) เพื่อคุ้มครองสาธารณสุขประโยชน์ด้านมาตรฐานการแพทย์และการสาธารณสุข ดังเช่น ประเทศที่เป็นเครือจักรภพอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และหลาย ๆ ประเทศในภาคพื้นยุโรป ซึ่งได้กำหนดสาเหตุการตายอื่นนอกจากการตายโดยผิดธรรมชาติโดยทั่วไปให้ต้องทำการชันสูตรพลิกศพด้วย เช่น การตายที่มีได้รับการรักษาโดยแพทย์ต่อเนื่องกันเกินกว่า 24-48 ชั่วโมง การตายโดยกะทันหัน ไม่คาดคิด การตายในเด็กเล็กหรือทารก การตายในขณะที่หรือในเวลาหลังการผ่าตัดใหม่ ๆ การตายของหญิงมีครรภ์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ในแต่ละประเทศหรือแต่ละรัฐ อาจจะกำหนดรายละเอียดของขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากหน่วยงานทางนิติเวชศาสตร์มักจะขึ้นอยู่กับกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบสถิติทางสาธารณสุขและควบคุมโรคและการประกอบวิชาชีพเวชกรรมด้วย อันแตกต่างไปจากระบบกฎหมายของไทย อีกทั้งหน้าที่ของแพทย์นิติเวชในประเทศเหล่านี้ยังถูกจัดให้มีความรับผิดชอบต่อกระบวนการยุติธรรมยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ในประเทศไทยด้วย กล่าวคือ ให้แพทย์นิติเวชเป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่สอบสวนการชันสูตรพลิกศพโดยตลอดกระบวนการแต่เพียงผู้เดียว³ นอกจากนี้การชันสูตรพลิกศพยังสามารถใช้ในการตรวจสอบโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย ข้อมูลการชันสูตรพลิกศพจึงมีประโยชน์ในการสร้างสถิติการเสียชีวิตที่ถูกต้องอันส่งผลต่อการนำมาใช้ในการวางแผนเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณสุขด้านสาธารณสุขได้ต่อไป

³ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2555). *นิติเวชศาสตร์และกฎหมายการแพทย์* ในหัวข้อ สมบูรณ์ ธรรมเถกิงกิจ และ นิติกร โปริสวานิชย์. เวชปฏิบัติทางนิติเวชศาสตร์กับเจตจำนงในกฎหมายชันสูตรพลิกศพของไทย: ว่าด้วยสาเหตุ พฤติการณ์ที่ตาย และการประมาณเวลาตาย). กรุงเทพฯ: วิทยุชน. หน้า 31.

4.1.3 อำนาจการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 129 ให้ทำการสอบสวนรวมทั้งการชันสูตรพลิกศพ ในกรณีที่มีความตายเป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ ถ้าการชันสูตรพลิกศพยังไม่เสร็จ ห้ามมิให้ฟ้องผู้ต้องหาไปยังศาล

มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

มาตรา 131/1 ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง ตามมาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุหรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

วรรคสอง ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หากการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง จำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควร โดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้..”

จากที่กล่าวมาข้างต้นบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งสาม มาตราดังกล่าวเป็นการกำหนดให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวน มีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานได้ทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับคดี รวมถึงอำนาจในการชันสูตรพลิกศพ สั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุหรือเอกสารใด ๆ โดยทางวิทยาศาสตร์ได้ และมีอำนาจให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้ ซึ่งการชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมพยานหลักฐานตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการฟ้องผู้ต้องหาไปยังศาล

4.1.4 กระบวนการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1) ขั้นตอนการตรวจศพในสถานที่พบศพ

ตามมาตรา 150 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ในกรณีที่จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ซึ่งได้รับวุฒิปับตรหรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทย์สภาทำการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้

แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่ และในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้นั้น เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา...”

มาตรา 150 วรรคสอง ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบและก่อนการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้สามีกิริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้ จากที่กล่าวมาข้างต้นบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดว่า ในกรณีที่ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนต้องทำการชันสูตรพลิกศพร่วมกับแพทย์คนใดคนหนึ่งและประสงค์ให้พนักงานสอบสวนแจ้งต่อให้สามีกิริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้ กฎหมายเพียงแต่กำหนดการแจ้งเพื่อให้ญาติของผู้ตายนั้นทราบเท่านั้น แต่ไม่ได้บัญญัติให้ชัดเจนว่าให้เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ โดยการทำการรายงานของแพทย์นั้นกฎหมายให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนชันสูตรพลิกศพ⁴

2) ขั้นตอนการผ่าพิสูจน์การตาย

ตามมาตรา 151 กำหนดให้ ในเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้กล่าวระบุถึง หากในขั้นตอนของการตรวจศพในสถานที่พบศพนั้น อาจมีข้อจำกัดทำให้ยังไม่สามารถตอบประเด็นที่เป็นสาระสำคัญตามที่กฎหมายบัญญัติได้⁵ จึงมีเหตุผลความจำเป็นที่ต้องทำการผ่าศพพิสูจน์ ซึ่งในแต่ละกรณีเป็นไปตามหลักกฎหมาย⁶ ดังนี้

(1) การตายนั้นจะต้องเป็นสาเหตุการตายผิดธรรมชาติหรือสงสัยว่าผิดธรรมชาติเท่านั้น

(2) การตายที่ผิดธรรมชาติหรือสงสัยว่าผิดธรรมชาติซึ่งมีความคลุมเครือเรื่องพฤติการณ์ที่ตายว่าเป็นฆาตกรรมหรือไม่

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 150.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 154.

⁶ แสง บุญเฉลิมวิภาส. (2564). *นิติเวชศาสตร์และกฎหมายการแพทย์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 47-51.

(3) การตายที่ปรากฏโดยชัดเจนว่าเป็นการฆาตกรรม หรือตายจากอุบัติเหตุที่มีผู้กระทำโดยประมาท การชันสูตรพลิกศพในกรณีดังกล่าวอาจพบสาเหตุการตายอย่างชัดเจนตั้งแต่แรกจึงไม่ต้องทำการผ่าศพ แต่หากว่าเมื่อมีความจำเป็นต้องค้นหา “เหตุของการตาย” ในบางกรณีที่ต้องการหาสาเหตุอื่นร่วมที่เป็นเบาะแสหรือเป็นข้อพิสูจน์หักล้างกัน

(4) ศพที่มีข้อจำกัดในการตรวจพิสูจน์ เช่น ศพเน่า โครงกระดูก หรือศพที่ถูกสัตว์กัดแทะทำลาย

(5) การตายที่ไม่ปรากฏสาเหตุที่ดูเหมือนเป็นโรคทางธรรมชาตินั้น จำเป็นต้องมีการผ่าศพ ในบางกรณี ได้แก่ การตายในทารกและเด็กเล็ก เพราะการบาดเจ็บบางอย่างจะตรวจไม่พบบาดแผลตามร่างกาย การตายโดยกะทันหันและไม่คาดคิดในคนหนุ่มสาวหรือมีอายุน้อย เป็นกรณีที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าอาจจะตายโดยผิดธรรมชาติและอาจเป็นฆาตกรรมได้ เป็นต้น

(6) การตายที่มีลักษณะเป็นภัยพิบัติหมู่ (Mass Disaster) ต้องทำการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล เป็นต้น

3) ขั้นตอนการไต่สวน

ตามมาตรา 150 วรรคสามถึงวรรคสิบเอ็ด ได้ระบุขั้นตอนของการไต่สวนการตายของศาลไว้ในกรณีของการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรืออยู่ในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานที่อ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ซึ่งเป็นกรณีพิเศษเพิ่มเติมจากการชันสูตรพลิกศพโดยทั่วไป โดยมีจุดประสงค์ ดังนี้

(1) คู่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้เจ้าหน้าที่รัฐอาศัยอำนาจที่มีตามกฎหมายทำร้ายหรือทำการฆาตกรรมบุคคลใด โดยอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ และเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม โดยสามารถตรวจสอบได้ว่าการตายของบุคคลที่เกิดขึ้นในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่นั้น เกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุใด มีความเกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานผู้ทำการควบคุมในขณะนั้นหรือไม่

(2) คู่คุ้มครองการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดกฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม หากก่อให้เกิดการตายขึ้น เจ้าหน้าที่ผู้นั้นควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่ามีได้กระทำความผิดแต่อย่างใด เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่อีกทางหนึ่งด้วย อาจกล่าวได้ว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายในบทบัญญัติมาตรา 150 วรรคสามถึงวรรคสิบเอ็ดต้องการรักษาไว้ซึ่งความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนกับหลักประกันในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และในกรณีการตายที่มีได้เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญา มาตรา 150 วรรคหนึ่ง กำหนดให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงาน

อัยการเมื่อเสร็จสิ้นการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว เพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินการส่งต่อไปให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อส่งยุติคดี ตามมาตรา 156

กล่าวโดยสรุป การกำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจหน้าที่หลักในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ตั้งแต่ขั้นตอนการตรวจศพ ณ สถานที่พบศพหรือสถานที่เกิดเหตุ ไปจนถึงการชันสูตรพลิกศพร่วมกับแพทย์คนใดคนหนึ่ง และมีหน้าที่ในการแจ้งแก่ญาติของผู้ตายคนใดคนหนึ่งทราบ ซึ่งหากการตรวจศพในสถานที่พบศพนั้น ไม่สามารถหาสาเหตุและพฤติการณ์การตายได้ กฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนมีอำนาจออกคำสั่งให้ทำการผ่าศพหรือแยกธาตุ แต่เพียงผู้เดียว และในกรณีที่มีการตายในระหว่างการควบคุมหรือเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ให้มีการไต่สวนหาสาเหตุและพฤติการณ์การตายโดยศาล ซึ่งหากความตายที่เกิดขึ้นมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวน ส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการเมื่อเสร็จสิ้นการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว เพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินการส่งต่อไปให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อส่งยุติคดี

4.1.5 องค์กรที่เกี่ยวข้อง

กรณีการตายโดยผิดธรรมชาติกรณีทั่วไป กฎหมายได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนกับแพทย์ร่วมกันทำการชันสูตรพลิกศพ ทั้งนี้ เพื่อให้ตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจกัน นอกจากนี้ในกรณีที่สำนวนชันสูตรพลิกศพปรากฏว่าความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา กฎหมายยังกำหนดให้พนักงานอัยการส่งสำนวนดังกล่าวไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อเป็นการตรวจสอบด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 156 สำหรับกรณีการตายที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าได้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องกับการตายดังกล่าวด้วย กฎหมายจึงได้กำหนดให้มีขั้นตอนและกระบวนการตรวจสอบไว้เป็นพิเศษ มากกว่าการตายโดยผิดธรรมชาติกรณีทั่วไป อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตายไว้มากขึ้น ดังนี้

1) มีองค์กรเจ้าหน้าที่ผู้ชันสูตรพลิกศพรวม 4 ฝ่าย กล่าวคือ พนักงานสอบสวน แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง

2) พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง ต้องทำการตรวจสอบว่าเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพนั้น ครบถ้วนถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่

3) พนักงานอัยการต้องเข้าร่วมทำสำนวนชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนด้วย

4) พนักงานอัยการต้องทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นเพื่อให้ศาลทำการไต่สวนการตายด้วย

5) กรณีการไต่สวนของศาลปรากฏว่าความตายเป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ให้ส่งสำนวนการสอบสวนดังกล่าวไปยังอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนเพื่อออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง

6) พนักงานอัยการต้องร่วมทำสำนวนการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน โดยอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้

กล่าวโดยสรุป การกำหนดให้เพิ่มผู้เข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ โดยนอกจากให้มีพนักงานสอบสวนและแพทย์แล้วยังกำหนดให้มีพนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครอง ตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอขึ้นไปเข้าร่วมกระบวนการชันสูตรพลิกศพ จะเห็นได้ว่าย่อมก่อให้เกิดภาระหน้าที่อันเกินควรแก่บุคลากรเหล่านั้นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีใช้งานประจำที่ต้องกระทำตามวิชาชีพและความเชี่ยวชาญของตน

4.1.6 การให้สิทธิแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ญาติของผู้ตายมีสิทธิได้รับแจ้งก่อนที่เจ้าหน้าที่จะทำการชันสูตรพลิกศพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคแรก นอกจากนี้หากเป็นกรณีการตายที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงาน ญาติของผู้ตายยังมีสิทธิเพิ่มเติมบางประการ ได้แก่ สิทธิในการได้รับแจ้งกำหนดวันนัดได้สวนการตาย สิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบ และนำสืบพยานหลักฐานอื่น สิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินการแทน และสิทธิที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญอื่นมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติม ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสามถึงวรรคสิบเอ็ด แต่จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้กำหนดให้สามารถเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพได้เลย

4.2 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

4.2.1 ประเทศอังกฤษ

การชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยมีองค์กร โคโรเนอร์เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการค้นหาสาเหตุการตายในทุกกรณี โดยที่โคโรเนอร์หรือผู้ทำการชันสูตรพลิกศพในนามของศาล ถือเป็นองค์กรฝ่ายศาลยุติธรรมซึ่งมีอำนาจสืบสวนสอบสวนการตายที่เกิดจากการกระทำ ความผิดทางอาญา ผู้ที่ทำการสืบสวนในนามของศาลเรียกว่า Coroner และมีเจ้าหน้าที่ที่เรียกว่า Coroner's office เป็นผู้ช่วยในการสืบสวนสอบสวน พิจารณาในส่วนของระบบการชันสูตรพลิกศพ

1) ขั้นตอนการตรวจศพในสถานที่พบศพ

กฎหมายกำหนดให้แพทย์นั้นกระทำได้ภายใต้การควบคุมของโคโรเนอร์ กระทำโดยพยาธิแพทย์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากโคโรเนอร์ ซึ่งพยาธิแพทย์มีหน้าที่รายงานผลการตรวจสอบเป็น

ลายลักษณ์อักษรให้แก่โคโรเนอร์⁷ ในบางกรณีหากเห็นว่าการตรวจศพนั้นเพียงพอที่จะระบุสาเหตุการตายได้แล้วก็ไม่จำเป็นต้องทำการใด่สวน โดยสามารถออกหนังสือรับรองการตายให้แก่สำนักงานทะเบียนได้ โดยก่อนเริ่มทำการตรวจศพ โคโรเนอร์มีหน้าที่ต้องแจ้ง วันเวลา และสถานที่ที่จะทำการตรวจศพไปยังบุคคลเหล่านี้⁸ ได้แก่ ญาติของผู้ตาย ผู้ทำการรักษาหรือพยาบาลผู้ตายอยู่เป็นประจำ ผู้แทนจากโรงพยาบาล ในกรณีผู้ตายเสียชีวิตในโรงพยาบาล ผู้แทนจากหน่วยงานของรัฐ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีสิทธิที่จะแต่งตั้งแพทย์เข้าร่วมตรวจศพแทนตนได้ และผู้ที่เข้าร่วมดังกล่าวจะต้องไม่ขัดขวางการดำเนินการตรวจศพด้วย¹⁰

2) ขั้นตอนการผ่าพิสูจน์การตาย

การผ่าพิสูจน์ศพดังกล่าวเป็นการชันสูตรพลิกศพโดยละเอียด เป็นกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องตรวจพิสูจน์เพื่อทราบสาเหตุที่เกี่ยวกับการตาย โคโรเนอร์จะทำการเคลื่อนย้ายศพมายังสำนักงานหรือที่ทำการ และมีคำสั่งให้ทำการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเป็นการตรวจทางห้องปฏิบัติการผ่าศพนั่นเอง ซึ่งต้องดำเนินการโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญที่โคโรเนอร์เลือกขึ้นจากบุคคลที่เห็นสมควร ซึ่งอย่างน้อยต้องมีคุณสมบัติเป็นพยาธิแพทย์ แต่ในกรณีการตายที่เกิดขึ้นในโรงพยาบาล แพทย์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาหรือแพทย์อื่นของโรงพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับการตายนั้น ไม่อาจทำการชันสูตรพลิกศพร่วมกับโคโรเนอร์ได้¹¹ และก่อนที่จะทำการชันสูตรพลิกศพ โคโรเนอร์มีหน้าที่ต้องแจ้ง วัน เวลา และสถานที่ที่จะทำการตรวจศพไปยังบุคคลเหล่านี้ ได้แก่ ญาติของผู้ตาย แพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ตายอยู่เป็นประจำ ผู้แทนของสถานพยาบาลในกรณีผู้ตายเสียชีวิตในโรงพยาบาล ผู้แทนจากหน่วยงานของรัฐ ตามที่กฎหมายกำหนดให้เข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ และเจ้าพนักงานตำรวจที่ประสงค์จะเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ เมื่อการตรวจทางห้องปฏิบัติการในการผ่าศพเสร็จสิ้น การกำหนดองค์กรที่ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพไว้เป็นหลัก โดยเฉพาะ หากจะมีองค์กรอื่นเข้ามาร่วมก็เป็นเพียงเพื่อการช่วยเหลือองค์กรหลักในการหาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย หรือเพื่อตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจเท่านั้น ดังนั้น “โคโรเนอร์” จึงเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่หลักในการชันสูตรพลิกศพของประเทศ มีเขตอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน กล่าวคือ ต่างมีอำนาจหน้าที่ภายในเขตอำนาจของตนเท่านั้น

⁷ The coroner Act 1988. Section 19 (1).

⁸ The coroner Rules 1984. Rule 7.

⁹ The coroner Rules 1984. Rule 7(3).

¹⁰ The coroner Rules 1984. Rule 8.

¹¹ The coroner Rules 1984. Rule 6.

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในส่วนของประเทศไทย ไม่ได้กำหนดถึงองค์กรผู้รับผิดชอบแยกออกมาโดยเฉพาะ ซึ่งต่างจากประเทศอังกฤษที่กำหนดให้ “โคโรเนอร์” เป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่หลักในการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งต้องดำเนินการโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญที่โคโรเนอร์เลือกขึ้นจากบุคคลที่เห็นสมควร ซึ่งอย่างน้อยต้องมีคุณสมบัติเป็น “พยาธิแพทย์” ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ภายในเขตอำนาจของตนเท่านั้น ส่วนในประเทศไทยยังไม่ได้กำหนดถึงอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรที่เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ รวมถึงเขตอำนาจของแพทย์ที่ต้องเข้าร่วมไว้อย่างชัดเจนแต่อย่างใด โดยกฎหมายได้กำหนดให้ “แพทย์” เป็นเพียงเจ้าหน้าที่ซึ่งต้องเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ ไม่ว่าจะเป็นการตายโดยฉิธรรมชาตกรรมทั่วไปหรือกรณีที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยได้กำหนดคุณสมบัติ “แพทย์นิติเวช” ให้เป็นไปแพทย์ลำดับขั้นที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว

4.2.2 สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาคือประเทศที่ประกอบด้วยรัฐต่าง ๆ จำนวน 50 รัฐด้วยกัน การชันสูตรพลิกศพจึงแตกต่างกันไปตามกฎหมายแต่ละรัฐ ซึ่งมีทั้งระบบโคโรเนอร์และระบบแพทย์สอบสวน โดยมี 22 รัฐที่ใช้ระบบแพทย์สอบสวนแต่เพียงอย่างเดียว และมี 13 รัฐ ที่ใช้ระบบผสม กล่าวคือ บางเคาน์ตี (county) ใช้แพทย์สอบสวน และบางเคาน์ตีใช้โคโรเนอร์ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้มีการพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพให้มีความน่าเชื่อถือตามหลักวิชาการซึ่งต้องกระทำโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นจึงเกิดการพัฒนาเข้าสู่ระบบแพทย์สอบสวน หรือระบบ Medical Examiner จะเห็นได้จากรัฐมิชิแกนที่ได้มีการประกาศใช้ County Medical Examiners Act 181 of 1953 พิจารณาในส่วนของระบบการชันสูตรพลิกศพ

1) ขั้นตอนการตรวจศพในสถานที่พบศพ

เมื่อได้รับแจ้งการตาย ทั้งจากแพทย์ในโรงพยาบาล หรือโดยบุคคลใดซึ่งพบเห็นการตาย เป็นหน้าที่ของ Medical Examiner investigator (M.E.I.) จะต้องดำเนินการตรวจสอบในเบื้องต้นว่าการตายนั้นอยู่ในเขตอำนาจของสำนักงานหรือไม่ และเป็นการตายที่จะต้องดำเนินการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายต่อไปหรือไม่ หากเป็นการตายที่อยู่ในเขตอำนาจ M.E.I จะไปยังสถานที่ที่ศพนั้นอยู่ทันทีโดยดำเนินการตรวจสอบเกี่ยวกับศพในเบื้องต้น และแจ้งไปยังสถานีตำรวจที่มีเขตอำนาจเพื่อปฏิบัติตามหน้าที่ พร้อมทั้งแจ้งให้ญาติของผู้ตายทราบถึงการตายและสถานที่ที่ศพนั้นอยู่ในทันทีเท่าที่จะทำได้¹² ทำการรวบรวมพยานหลักฐานที่ปรากฏบนตัวศพ เก็บรวบรวมทรัพย์สินมีค่าของผู้ตายและส่งคืนให้แก่ผู้ดูแลหรือผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตาย¹³ โดยแจ้งรายงานไปยัง

¹² County Medical Examiners Act 181 of 1953 as amended Act 108 of 2010. Section 52.205. Sec 5 (1).

¹³ County Medical Examiners Act 181 of 1953 as amended Act 92 of 1969. Section 52.208.

แพทย์สอบสวนและจัดทำรายงานการตรวจสอบ ณ สถานที่ที่ศพนั้นอยู่ เพื่อแจ้งไปยังสำนักงานของแพทย์สอบสวนซึ่งอย่างช้าจะต้องรายงานภายในวันทำงานถัดไป และให้ M.E.I แจ้งไปยังพนักงานอัยการแห่งศาลที่ด้วยเมื่อดำเนินการชันสูตรและผ่าศพเสร็จสิ้นให้แพทย์สอบสวนยุติการชันสูตรพลิกศพ และจัดทำรายงานการชันสูตรฉบับสมบูรณ์ โดยจะจัดส่งรายงานดังกล่าวไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อใช้ในทางการสอบสวนหรือดำเนินคดีต่อไป

2) ขั้นตอนการผ่าพิสูจน์การตาย

ในกรณีที่มีการเคลื่อนย้ายศพหรือส่งศพมาตรวจสอบที่สำนักงานแพทย์สอบสวน กฎหมายกำหนดให้อยู่ในอำนาจการพิจารณาและควบคุมของแพทย์สอบสวน¹⁴ ในการตายในบางกรณี กฎหมายได้กำหนดให้มีขั้นตอนเพิ่มเติมจากการตายโดยทั่วไป ได้แก่

(1) ในกรณีที่ต้องผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์ของผู้ตาย เนื่องจากสภาพศพถูกทำลายลงเป็นอย่างมาก แพทย์สอบสวนมีดุลพินิจในการออกคำสั่งให้มีการผ่าศพ ซึ่งอาจจะมี ความยินยอมจากญาติหรือไม่ก็ได้ และให้แพทย์สอบสวนเก็บบันทึกการแจ้งญาติเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นระยะเวลา 1 ปี นับจากวันที่ผ่าศพ¹⁵

(2) ในกรณีการตายของเด็กอายุน้อยกว่า 2 ปีที่ตายโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือโดยกะทันหัน แพทย์สอบสวนมีหน้าที่แจ้งให้บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้แทนของเด็กทราบถึงสิทธิ ในการร้องขอให้มีการผ่าศพ โดยรัฐเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายดังกล่าว¹⁶

3) ขั้นตอนการไต่สวนการตาย

กฎหมายของรัฐมิชิแกน กำหนดให้พนักงานอัยการ จำเลย หรือญาติของผู้ตายสามารถ ร้องขอให้มีการไต่สวนถึงสาเหตุและพฤติกรรมที่ตายของศาลได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) พนักงานอัยการอาจร้องขอให้ศาลไต่สวนเพื่อให้มีการทบทวนหรือแก้ไข รายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์สอบสวนได้ โดยการร้องขอดังกล่าว อาจเกิดขึ้นจากดุลพินิจของพนักงานอัยการเองภายหลังที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินคดี หรือ มีผู้มาร้องทุกข์ต่อพนักงานอัยการเพื่อให้ร้องขอ¹⁷

(2) จำเลยมีสิทธิร้องขอให้ศาลไต่สวน เพื่อให้มีการทบทวนหรือแก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตายของแพทย์สอบสวน ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในขั้นตอนการ

¹⁴ County Medical Examiners Act 181 of 1953 as amended Act 108 of 2010. Section 52.205. Sec 5 (3).

¹⁵ County Medical Examiners Act 181 of 1953 as amended Act 108 of 2010. Section 52.205. Sec 5 (5).

¹⁶ County Medical Examiners Act 181 of 1953 as amended Act 179 of 2004. Section 52.205a.

¹⁷ County Medical Examiners Act 181 of 1953 as amended Act 92 of 1969. Section 52.207.

พิจารณาคดีของศาลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเป็นไปเพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงเกี่ยวกับความผิดหรือบริสุทธิ์ของตน

(3) ในกรณีที่ญาติของผู้ตายไม่เห็นด้วยกับสาเหตุหรือพฤติการณ์ที่ตายที่แพทย์สอบสวนระบุ อาจร้องขอต่อศาลแขวงหรือศาลระดับเมืองเพื่อจัดให้มีการไต่สวน เพื่อทบทวนหรือแก้ไขรายงานการชันสูตรพลิกศพหรือใบรับรองการตาย โดยการไต่สวนเช่นว่านี้ศาลอาจมีคำสั่งให้ทำการขุดศพขึ้นมาเพื่อทำการชันสูตรพลิกศพหรือผ่าศพซ้ำก็ได้ ซึ่งจะกระทำโดยแพทย์เอกชนที่ผู้ร้องขอเป็นคนรับผิดชอบค่าใช้จ่าย

พิจารณาในส่วนองค์กรที่รับผิดชอบการชันสูตรพลิกศพของสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างชัดเจน คือ County Medical Examiners Act 181 of 1953 โดยเป็นการกำหนดให้การชันสูตรพลิกศพอยู่ในความรับผิดชอบของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner) นั้น ๆ ทำให้เห็นถึงเขตอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจนแน่นอนในเรื่องการแต่งตั้งและคุณสมบัติขององค์กรเจ้าหน้าที่ในการทำการชันสูตรพลิกศพ กรณีการตายที่แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีหรือผู้ช่วยแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีจะต้องทำการสอบสวน ขั้นตอนการตรวจศพทั้งกรณีการตรวจสภาพศพภายนอกและกรณีที่ต้องผ่าศพ และการจัดการกับศพซึ่งรวมถึงชิ้นส่วนของศพด้วย เป็นต้น อีกทั้งแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตียังสามารถแต่งตั้ง “เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน” ขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ในการช่วยหาพฤติการณ์แห่งการตายได้ และกฎหมายยังได้ให้ความสำคัญกับ “การพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคล (Identification)” เพื่อระบุว่าผู้ตายเป็นใคร อันเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการขององค์การระหว่างประเทศ ซึ่งในส่วนของ “Public Health Code 1978” ได้กำหนดให้มีการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะในด้านสาธารณสุข โดยกำหนดให้การตายบางกรณีต้องแจ้งให้แพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตีทำการสืบสวนสอบสวนด้วย เช่น การตายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การตายโดยไม่ทราบสาเหตุของเด็กที่อายุต่ำกว่า 2 ปี การตายของทารกในครรภ์ที่มีอยู่ในความดูแลของแพทย์หรือภายหลังคลอด เป็นต้น

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาระบบของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 156 ในกรณีการตายที่มีได้เกิดจากการกระทำผิดทางอาญา ในประเด็นร้องขอให้มีการไต่สวนทางศาล จากญาติของผู้ตาย กฎหมายมิได้มีการบัญญัติดังกล่าวไว้ เนื่องจากประเทศไทยกฎหมายได้กำหนดกรณีการตายที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพของไทย โดยมุ่งเน้นไปที่การหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย รวมถึงหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หากว่าการตายนั้นมิมีมูลมาจากการกระทำความผิดทางอาญา อันแตกต่างจากสหรัฐอเมริกาที่มุ่งเน้นไปเพื่อการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะด้วย โดยได้กำหนดกระบวนการชันสูตรพลิกศพไว้ในขั้นตอนการตรวจศพ โดยให้แพทย์สอบสวนหรือ M.E.I เป็นผู้ทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุชันสูตรพลิกศพ และแจ้งญาติของผู้ตายทราบ โดยการ

ผ่าศพจะเกิดขึ้นเมื่อต้องตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์ของผู้ตาย เนื่องจากสภาพศพถูกทำลายเป็นอย่างมาก หรือบิดามารดาของเด็กอายุน้อยกว่า 2 ปี ร้องขอให้มีการผ่าศพ และในขั้นตอนการไต่สวนของศาล มิได้กำหนดว่าจะต้องมีการไต่สวนในกรณีใดบ้าง แต่ให้สิทธิแก่พนักงานอัยการ จำเลย หรือญาติของผู้ตายในการร้องขอให้ศาลทำการไต่สวนถึงสาเหตุและพฤติการณ์การตายได้

4.2.3 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศที่ใช้ระบบการชันสูตรพลิกศพแบบ “ระบบศาล” หรือ “ระบบผู้พิพากษา” (Judge System) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่หลัก ซึ่งให้อำนาจผู้พิพากษาในการสอบสวนการตายโดยผิดธรรมชาติ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (Strafprozessordnung: STPO) มาตรา 87 ถึง มาตรา 91 ได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวข้องกับกระบวนการตรวจศพ (Regulation on Medical Post-Mortem Examination) และในส่วนของกรผ่าศพ กำหนดให้กระทำโดย “แพทย์จำนวน 2 คน” โดยกระทำต่อหน้าผู้พิพากษา โดยคนหนึ่งต้องเป็นแพทย์ศาลหรือแพทย์ที่เป็นหัวหน้าของสถาบันนิติเวชหรือสถาบันพยาธิวิทยาของรัฐ หรือแพทย์ของสถาบันที่ได้รับความไว้วางใจและมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับนิติเวชศาสตร์ เมื่อมีการผ่าศพก็จะมีกรทำรายงานโดยกรณีที่มีการผ่าศพนั้น ระหว่างการผ่าศพแพทย์ต้องทำรายงานตามที่กฎหมายกำหนดว่าไต่ตรวจส่วนใด พบอะไร เจ้าหน้าที่ศาลจะมาพิมพ์รายงานตามคำบอกของแพทย์ขณะผ่าศพ เมื่อทำการผ่าศพเสร็จสิ้นแพทย์จะให้ความเห็นเกี่ยวกับการตายและความเห็นอื่นเท่าที่จะบอกได้ แล้วลงชื่อในรายงาน จากนั้นผู้พิพากษาจะนำเอารายงานดังกล่าวไปศาล โดยพิจารณาในส่วนของระบบการชันสูตรพลิกศพได้ ดังนี้

1) ขั้นตอนการตรวจศพในสถานที่พบศพ

เมื่อมีการตายโดยผิดธรรมชาติหรือการตายที่ไม่อาจระบุตัวผู้ตายได้เกิดขึ้น กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานปกครองมีหน้าที่ต้องแจ้งไปยังพนักงานอัยการหรือศาลโดยเร็ว¹⁸ การตรวจศพให้กระทำโดยศาลหรือพนักงานอัยการ แต่ในกรณีของพนักงานอัยการก่อนที่จะเริ่มทำการตรวจศพจะต้องร้องขอต่อศาลให้อนุญาตเสียก่อน โดยศาลสามารถตรวจศพได้ด้วยตนเอง และมีความเห็นเกี่ยวกับเหตุและพฤติการณ์ที่ตายได้ทันที¹⁹ แต่หากศาลหรือพนักงานอัยการไม่สามารถทราบสาเหตุการตายได้ อาจต้องใช้ความรู้และความเห็นของแพทย์ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการตายที่ชัดเจนยิ่งขึ้นก็สามารถเรียกแพทย์เข้ามาช่วยในการชันสูตรพลิกศพได้

¹⁸ Germany Criminal Procedure Code. section 159 (1).

¹⁹ Germany Criminal Procedure Code. section 87 (1).

2) ขั้นตอนการผ่าพิสูจน์การตาย

เป็นอำนาจของศาลในการออกคำสั่งเพื่อทำการผ่าศพ โดยการผ่าศพต้องทำโดยแพทย์ 2 คน ซึ่งแพทย์หนึ่งคนนั้นต้องเป็นแพทย์ของศาล หรือแพทย์ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าสถาบันนิติเวชศาสตร์ และห้ามมิให้แพทย์ผู้ซึ่งทำการรักษาผู้ตายในช่วงสุดท้ายก่อนเสียชีวิตเป็นผู้ทำการผ่าศพ โดยแจ้งไปยังญาติของผู้ตายด้วย และการผ่าศพต้องกระทำต่อหน้าผู้พิพากษา ในระหว่างทำการผ่าศพ แพทย์ต้องทำรายงานตามแบบที่กฎหมายกำหนดว่าได้ตรวจส่วนใด พบอะไรบ้าง ให้ความเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ตายและความเห็นอื่นเท่าที่จะบอกได้ แล้วจึงลงชื่อในรายงานเพื่อให้ผู้พิพากษานำกลับไปทันที โดยในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ มีดังต่อไปนี้

- (1) การตรวจศพภายนอก ไม่อาจทำให้ค้นพบสาเหตุการตายได้
- (2) หลีกเลี่ยงครมร์เสียชีวิตระหว่างการทำงานหรือภายในหกเดือนหลังจากคลอดบุตร
- (3) การตายของทารกแรกเกิด
- (4) ผู้เสียชีวิตมีอายุต่ำกว่า 16 ปี
- (5) ศพที่ไม่อาจระบุเอกลักษณ์บุคคลได้
- (6) ญาติของผู้ตายร้องขอให้ทำการผ่าศพเพื่อพิสูจน์สาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย

เมื่อพิจารณาในส่วนองค์กรที่รับผิดชอบการชันสูตรพลิกศพของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แม้จะกำหนดให้การชันสูตรพลิกศพอยู่ในอำนาจของศาลหรือผู้พิพากษาเป็นหลัก แต่ก็ได้กำหนดให้พนักงานอัยการเป็นองค์กรผู้ตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ กล่าวคือ พนักงานอัยการสามารถร้องขอต่อศาลเพื่อทำการตรวจศพได้ และในกรณีจำเป็นเร่งด่วนเพื่อมิให้กระทบต่อการสอบสวน พนักงานอัยการสามารถออกคำสั่งให้ผ่าศพได้เอง กฎหมายได้กำหนดให้มีการตรวจศพโดยผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการ (ในกรณีศาลอนุญาตตามคำร้องของพนักงานอัยการ) แต่ในกรณีที่เห็นว่าเป็นจำเป็นต้องให้แพทย์เข้ามาช่วยเหลือในการช่วยหาสาเหตุการตาย ผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการนั้นมีสิทธิเรียกแพทย์เข้าร่วมได้ นอกจากนี้ในกรณีที่ต้องมีการผ่าศพ กฎหมายได้กำหนดให้กระทำโดย “แพทย์จำนวน 2 คน” โดยกระทำต่อหน้าผู้พิพากษา อันจะเห็นได้ว่าการให้แพทย์เข้าร่วมหาสาเหตุการตายย่อมทำให้การชันสูตรพลิกศพซึ่งอยู่ในความควบคุมของผู้พิพากษาเป็นหลักนั้น เป็นไปด้วยความถูกต้องแม่นยำ นอกจากการหาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายแล้ว กฎหมายยังให้ความสำคัญกับ การพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคล (Identification) เพื่อระบุว่าผู้ตายเป็นใคร อันเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการขององค์กรระหว่างประเทศด้วย นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของญาติผู้ตาย The Germany Criminal Procedure Code, section 87 (1) ได้กำหนดให้ศาลมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ญาติของผู้ตายทราบโดยทันทีเมื่อศาลมีคำสั่งให้บุคคลที่ฝังแล้วขึ้นมาเพื่อตรวจพิสูจน์สาเหตุและพฤติการณ์การตาย และใน Regulation on Medical Post-Mortem Examination, Section 8

ยังได้บัญญัติให้รับรองสิทธิของการมีส่วนร่วมของญาติผู้ตายในการตรวจสอบของศักรศาลได้ กล่าวคือ เมื่อเห็นว่าสาเหตุและพฤติการณ์การตายยังเป็นที่เคลือบแคลงสงสัย ญาติของผู้ตายก็สามารถร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ได้เช่นกัน

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาระบบของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151 บัญญัติว่า ในกรณีเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแยกธาตุส่วนใด หรือจะสั่งให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพ โดยมีได้กำหนดการมีส่วนร่วมของญาติผู้ตาย ให้มีสิทธิร้องขอให้ทำการผ่าศพแต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่กฎหมายกำหนดให้ศาลมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ญาติของผู้ตายทราบ โดยทันทีเมื่อศาลมีคำสั่งให้ขุดศพที่ฝังแล้วขึ้นมาเพื่อตรวจพิสูจน์สาเหตุ พฤติการณ์การตาย และรับรองสิทธิของการมีส่วนร่วมของญาติผู้ตายในการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า บทบัญญัติในเรื่องการชันสูตรพลิกศพของไทย มีลักษณะกำหนดขึ้นเพื่อให้ “พนักงานสอบสวน” เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการชันสูตรพลิกศพ แพทย์เป็นเพียงผู้มาช่วยหาสาเหตุที่ตายเท่านั้น ระบบเช่นนี้อาจเห็นได้ว่ายอมทำให้ขาดการถ่วงดุลการใช้อำนาจ โดยเฉพาะ และเมื่อได้เปรียบเทียบกับบทบัญญัติกฎหมายของต่างประเทศพบว่าแต่ละประเทศก็มีการบัญญัติกฎหมายที่แตกต่างกันไปในรายละเอียด ซึ่งกฎหมายของประเทศอังกฤษ ได้มีการกำหนดให้มีองคกรโคโรเนอร์ (Coroner) เป็นองคกรหลักในการดำเนินการค้นหาสาเหตุการตายในทุกกรณี โดยที่โคโรเนอร์หรือผู้ทำการชันสูตรพลิกศพในนามของศาล ถือเป็นองคกรฝ่ายศาลยุติธรรมซึ่งมีอำนาจสืบสวนสอบสวนการตายที่เกิดจากการกระทำคามผิดทางอาญา หรือการชันสูตรพลิกศพของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นประเทศที่ใช้ระบบการชันสูตรพลิกศพแบบ “ระบบศาล” หรือ “ระบบผู้พิพากษา” (Judge System) เป็นองคกรที่ทำหน้าที่หลัก ซึ่งให้อำนาจผู้พิพากษาในการสอบสวนการตายโดยผิดธรรมดา และในสหรัฐอเมริกา ก็ได้มีการพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพให้มีความน่าเชื่อถือตามหลักวิชาการซึ่งต้องกระทำโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ เป็นระบบแพทย์สอบสวน โดยกำหนดให้การชันสูตรพลิกศพอยู่ในความรับผิดชอบของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี (County Medical Examiner) นั้น ๆ ทำให้เห็นถึงเขตอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจนแน่นอนในเรื่องการแต่งตั้งและคุณสมบัติขององคกรเจ้าหน้าที่ในการทำการชันสูตรพลิกศพ

ปัญหาของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยที่เกิดขึ้น เมื่อพิจารณาตามหลักการของกฎหมายไทยประกอบกับกฎหมายของต่างประเทศแล้ว บทบัญญัติในเรื่องการชันสูตรพลิกศพ

ของประเทศไทย กำหนดไว้เพียงแต่อำนาจการออกคำสั่งต่าง ๆ ในการชั้นสูตรพลิกศพ นั้น เป็นอำนาจแต่เพียงผู้เดียวของพนักงานสอบสวน ซึ่งมีใช้แพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้รับผิดชอบ ออกคำสั่งเป็นเพียงผู้ให้การช่วยเหลือเท่านั้น อีกทั้ง การให้พนักงานฝ่ายปกครองและพนักงาน อัยการเข้าร่วมในการชั้นสูตรพลิกศพ นั้น ย่อมเป็นการเพิ่มภาระงานที่ไม่จำเป็น เนื่องจากมิได้ เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญและมีความถนัดในเรื่องดังกล่าว

ดังนั้น รูปแบบองค์กรที่รับผิดชอบงานชั้นสูตรพลิกศพ ควรมีการกำหนดองค์กรที่ทำให้เห็นถึงเขตอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจนแน่นอน ทั้งในเรื่องการแต่งตั้งและคุณสมบัติขององค์กร เจ้าหน้าที่ในการทำการชั้นสูตรพลิกศพซึ่งควรเป็นการแยกงานในส่วนของพนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครองและพนักงานอัยการ ที่ไม่มีความถนัด และไม่มีความเชี่ยวชาญโดยตรงในการ ชั้นสูตรพลิกศพออกมา เพื่อให้มีองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งและรับผิดชอบ แทนที่ ในเรื่องดังกล่าวอันจะแก้ไขปัญหาความเคลือบแคลงสงสัยของสังคมจากการปฏิบัติหน้าที่ ของตำรวจ โดยเป็นการสร้างระบบตรวจสอบและถ่วงดุลให้เกิดความเหมาะสมขึ้นมาใหม่